

**KOŽELOVÁ, Adriána: *Preklad kultúrnych referencií z antiky a kultúrna kompetencia prekladateľa*. Prešov: Filozofická fakulta PU, 2017. 259 s. ISBN 978-80-555-1826-8.**

Posudok na predloženú habilitačnú prácu.

Antické dejiny, literatúra a kultúra, ktoré nesporne tvoria základ európskej civilizácie, pri posledných školských reformách takmer vymizli z učebných plánov základných a stredných škôl. V súčasnosti sa im venuje tak málo hodinovej dotácie, že učitelia na hodinách dejepisu a slovenskej literatúry len prehľadovo preberú tie najdôležitejšie historické udalosti či osobnosti a na ostatné – reálie, kultúru ani mytológiu im nezostane čas.

Následkom takéhoto nesystematického prístupu je významná lakúna vo vedomostiach študentov prichádzajúcich na vysoké školy. Tie musia neraz suplovať vzdelávanie, ktoré predchádzajúce generácie získali ešte na nižších typoch škôl. Ďalším problémom je nedostatočná čitateľská gramotnosť študentov, ktorí nielen že málo čítajú, ale čítanému textu mnoho krát ani nerozumejú. Tak sa stáva, že vysokoškolský študent nepozná základné historické, literárne a mytologické postavy a príbehy, a s nimi súvisiacu frazeológiu, ktorá bola pre staršie generácie úplne samozrejma. Ak aj siahne po informáciách dostupných na internete, nie vždy nájde odborne fundované odpovede.

Predložená habilitačná monografia Adriány Koželovej, pedagogičky Inštitútu romanistiky Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity, sa zoširoka venuje téme antickej kultúry a prekladu kultúrnych referencií z nej. Môžeme v nej sledovať dve tematické línie, ktoré sa neskôr spoja do kľúčovej časti práce. V prvých dvoch kapitolách sa autorka venuje otázkam kultúry, antickej kultúry a vymedzeniu pojmov ako antická civilizácia a mytológia a následne kultúre prekladu z pohľadu kultúrnej antropológie a literatúry, reálií i prekladu. Autorka objasňuje relevantné terminologické minimum a rozdeľuje kultúrne referencie podľa jednotlivých kategórií. Tretia kapitola nazvaná „Kultúra prekladu“ sa zaoberá objektívnymi, subjektívno-objektívnymi i subjektívnymi prekážkami pri vzniku prekladu a akcentuje interdisciplinárny rozmer každého translátu.

Posledné dve kapitoly možno považovať za jadro práce, pretože ich obsahom sú frazeologizmy z antickej kultúry, kultúrne referencie odkazujúce na antickú civilizáciu a kultúru v pôvodných textoch i prekladoch a kompetencia prekladateľa k prekladu týchto referencií. Výsledkom vlastného výskumu autorky je podkapitola obsahujúca konkrétne chyby v prekladoch

v spojitosti s kompetenciou prekladateľa a ako nanajvýš užitočnou sa javí časť venovaná pomôckam pri zvyšovaní prekladateľskej kompetencie.

Základnou metódou výskumu, ktorý tvorí základ recenzovanej publikácie, je analýza excerpovaného korpusu, tj. pomenovania reálií odkazujúcich na antickú civilizáciu a kultúru i frazeologizmy pochádzajúce z antickej mytológie, ktoré sú často využívané v odborných i umeleckých textoch, napr. Achilova päta, Augiášov chliev alebo gordický uzol. Zaujímalo by ma, na základe akých kritérií sa uskutočnil výber frazeologizmov, ktorých preklad sa v práci sleduje.

Autorka správne predpokladala, že „kontinuálne vzdelávanie prekladateľovi napomáha zvyšovať úroveň jeho kompetencií“ (s. 7) a svoj predpoklad v závere aj potvrdila. Práca s vybranými frazeologizmami zároveň ukázala, že prekladatelia v mnohých prípadoch prejavili kreativitu a uplatnili konvergentný i divergentný prístup k originálnemu textu. Na druhej strane nesprávne preklady sa často vyskytli v prípade vlastných mien. Koželová sa neobmedzuje len na konštatovania a analýzu, ale udáva aj príčiny tohto stavu a načrtáva možné riešenia. Správne akcentuje interdisciplinárny charakter prekladu a zdôrazňuje spoluprácu prekladateľa a odborníka, v tomto prípade klasického filológa či historika staroveku.

Tematická šírka Koželovej publikácie a zaradenie niektorých informácií, napr. chronológie gréckych a rímskych dejín (s. 20 – 25), vyvolávajú zákonite otázku, či nejde zo strany autorky o zbytočne obsiahly záber. V konečnom dôsledku však musíme skonštatovať, že ich zaradenie pomôže práve menej zorientovanému recipientovi, môžeme predpokladať, že hlavne študentovi, v celkovej orientácii v téme. Ale v rámci diskusie by som privítala vyjadrenie habilitantky, prečo sa rozhodla zaradiť tieto informácie – dostupné aj z iných zdrojov, do publikácie.

Súčasťou monografie je precízne vypracovaný register s množstvom hesiel z antiky či bohatý bibliografický zoznam, ktoré tvoria solídny základ pre ďalšie štúdium; obohacujúce sú i viaceré prehľadné tabuľky, ktoré svedčia o kritickom prístupe autorky.

Kladom práce je, že otvára diskusiu o kritériách dobrého či zlého prekladu a potrebe vzdelávania budúcich prekladateľov v oblasti antických reálií. Prosím habilitantku, aby v rámci reakcie na posudok navrhla konkrétne kroky, ktoré by k tomu mali viesť.

K ďalším pozitívom monografie nepochybne patrí, že vychádza z vlastných pedagogických skúseností autorky, čo jej pridáva na hodnote. Zdôraznila by som aj systematickosť, s akou

k téme pristúpila. Môžeme len dúfať, že kniha rozprúdi tak potrebnú diskusiu o vyučovaní antiky na všetkých typoch škôl. Vedomosti o gréckej a rímskej civilizácii by totiž nepochybne mali patriť do výbavy každého civilizovaného Európana, o to viac, ak sa chce profesionálne venovať prekladaniu z niektorého z európskych jazykov.

Istú korekciu a bližšie vysvetlenie si však žiada Koželovej konštatovanie v závere: „*Špecifickosť kultúrnych referencií z antickej civilizácie a kultúry spočíva okrem iného v tom, že odkazujú na neexistujúcu kultúru...*“. Ak by totiž antická kultúra v európskej tradícii neexistovala, nebolo by treba sa venovať prekladu frazeologizmov, ktoré na ňu odkazujú.

Na záver možno zhodnotiť, že predložená habilitačná monografia Mgr. Adriány Koželovej, PhD. je svojho druhu jedinečná, pretože spracováva tému, ktorá doteraz nebola na Slovensku v centre záujmu. Ako však ukazuje prax – v tomto prípade analýza už vydaných prekladov z cudzích jazykov, je nevyhnutné sa jej venovať vzhľadom na zvýšenie úrovne prekladovej literatúry.

Koželovej práca cielene poukazuje na aktuálny problém, ktorý sa objavil v ostatných rokoch a je dôsledkom nedostatočného vzdelávania v oblasti antiky na všetkých stupňoch škôl. Považujem ju za vedecky prínosnú, a preto navrhujem Mgr. Adriáne Koželovej, PhD. Po úspešnom habilitačnom konaní **udelit' venia docendi v študijnom odbore 2.1.35 prekladateľstvo a tlmočníctvo.**

V Trnave, 28.2.2019

Doc. Mgr. Erika Juríková, PhD.

Vedúca Katedry klasických jazykov Filozofickej fakulty

Trnavskej univerzity